

СПОМЕНИ НА ЖУРНАЛИСТА ЯВОР ЦАКОВ ОТРАЗЯВАЛ СРЕЩАТА НА ВЪРХА В МАЛТА ЗА БЪЛГАРСКАТА ТЕЛЕВИЗИЯ

Пътувахме за Малта в необичайно лошо време, турболенция...И може би по тази причина имахме усещането за нещо бурно, вълнуващо, което предстои. Среща преди 25 и малко повече години. Време, в което се решаваха съдбите на света. Естествено, шансът си е шанс. До мен седна журналистът от Радио Ватикана, а Горбачов беше преди това в Рим. И той всъщност ми разказа това, което ще се случи. Малко необичайно за една такава среща на високо равнище, но тя се оказа последната.

Последната между Горбачов и Буш. Когато пристигнахме в Малта, установихме, че много трудно двамата ще се срещнат в открито море, защото времето беше ужасно, бурно, а ние, журналистите, стояхме в пресцентъра - повече от 1000 души и не получавахме никаква информация за предстоящата и току-що започнала среща. И так 48 часа, в които се оказа, че Буш е бил по-смелия от двамата. Той е посещавал съветския кораб в бурното море, а не обратно. Но това, съветско, тогава, гостоприемство не помогна много на Горбачов и той беше принуден по същество да попадне в една много неприятна дипломатическа и, в някаква степен - идеологическа, хватка и това достигна до там, че на срещата в Малта Горбачов беше принуден фактически да подпише капитулацията от загубената трета, макар и необявена световна война.

Това е парче от стената, парче от стената в Берлин, и събитията около разпадането на стената и разделението между двете части на Берлин, между двете части на Германия фактически предизвика тази среща и я направи необичайно бърза и необичайно неподготвена, според мен, дотолкова доколкото двамата се срещнаха без да съгласуват внимателно позициите си със своите партньори. Това, че Горбачов не го направи по отношение на своите сателити и съюзници в Източна Европа, между които и България, не е чак толкова неочаквано защото цялата политика на перестройка водеше натам в тези години. Но Буш не направи тези консултации, както се разбра по-късно от дипломатическите материали, до тогава неизвестни, не направи тези консултации със своите партньори от Великобритания и от Франция - Тачър и Митеран, които също симпатизираха на Горбачов и се надяваха той да отстъпи от тогавашните съветски позиции. Така че, бързината, която предизвика тази среща, фактически беше продиктувана от желанието на Съветския съюз и на Съединените щати да се споразумеят помежду си на четири очи. Това споразумение на четири очи фактически създаде проблеми на Горбачов дотолкова, доколкото изоставяйки своите съюзници той практически взе едно решение, което изолира тогавашния Съветски съюз с надеждата, че Съветския съюз ще остане цял, ще остане непокътнат - нещо, което не стана, тъй като събитията очевидно изпреварваха онова, което се договаряше в Малта.

А в Малта какво беше договорено? Фактически разделението на Германия беше поставено на карта завинаги. То беше, поне така казаха тогава ръководителите на заключителната пресконференция, то остана в миналото и Германия беше обединена. Това беше и основната цел, основната причина двамата тогавашни ръководители на двете велики държави, макар и едната загубила, както вече казахме войната, необявената трета световна студена война. В крайна сметка те бяха принудени двамата да постигнат споразумение, което остана между тях.

Западноевропейските партньори на Съединените щати не бяха доволни от случващото се дотолкова, доколкото обединението на Германия и създаването на една силна Германия ги притесняваше. Но от друга страна, те нямаха възможност и право на избор защото и за тях събитията дойдоха малко или много неочаквано. На Горбачов му оставаше едно единствено

нещо – да договори финансовите и някои други условия, свързани с изтеглянето на съветските войски, които тогава пребиваваха в Източна Германия и той очевидно се договаряше с Буш, със своя партньор в диалога по този въпрос. Но в крайна сметка се оказа, че той не е направил нещо съществено защото според американските ни колеги, които бяха интервюирали тогавашия американски държавен секретар Джеймс Бейкър, излизайки от една такава среща беше казал: Всичко очаквах, но не очаквах да ми поискат цена с една нула по-малко. Това беше казал американският държавен секретар.

А иначе ... А иначе в цялата тази, нека да кажа, суматоха, в която журналистите чакаха повече информация, а информацията не идваше защото тя беше предварително, тя беше предизвестена, в тази ситуация се разбра, че е приключила една студена война, която продължи десетилетия, базирана на равновесието между великите сили... Но срещата в Малта не даде онзи показател, ветропоказател, който някога съществуваше след Втората световна война с решенията на Ялтенската среща. Защото ние журналистите казахме "Малта Малта - ти наследник си на Ялта", но реално погледнато срещата в Ялта имаше съвсем други задачи и тя създаде много ясни перспективи за бъдещето на Европа най-вече и разбира се, по-глобално погледнато – с отпечатък върху целия свят. Срещата в Малта реши проблемите до някаква степен между тогавашния Съветски съюз и САЩ. А от там нататък другите проблеми останаха нерешени. Аз лично смятам, че това, че не се стигна на тези разговори и преговори до съдбата на други държави в Източна Европа, включително и България, доведе до прекалено дългия, продължителен преход, който преживяхме в последните 25 години. Това неравновесие, което в крайна сметка не даде ясни очертания на мястото на България в бъдещото развитие на света. Разбира се, постепенно нещата се изясняват, но това, естествено създаде допълнителни проблеми на нашата държава, които тогава с подхода към тази среща в Малта не дадоха възможност да бъдат изяснени, в някаква степен решени или очертани в бъдещето.